

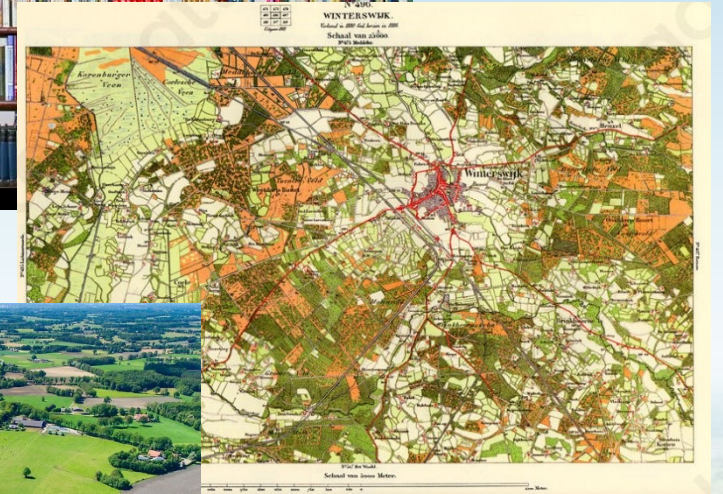
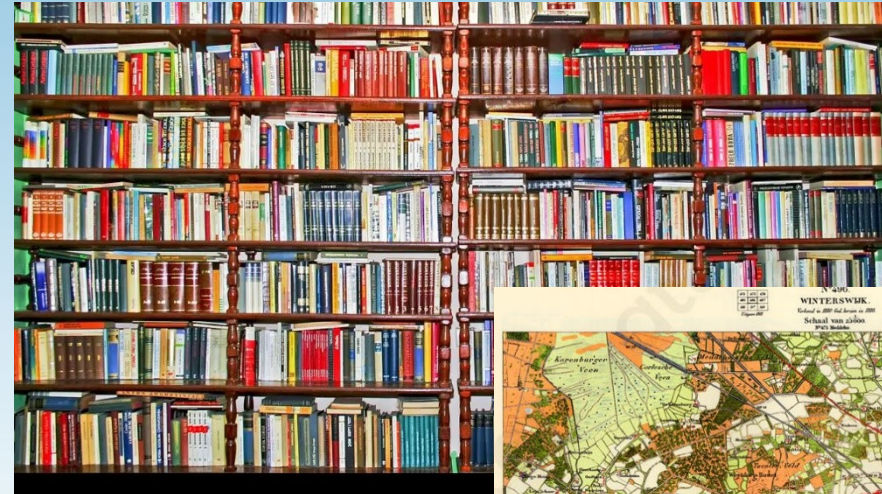
Het verhaal van de plek

Hoe geef je erfgoed 'omgevingswetproof' een plek in ruimtelijke ontwikkelingen?

ir. Luuk Keunen
Erfgoeddag Oost-Achterhoek, 29 februari 2024

Inhoud

- 'Kennisbasis' van erfgoed in Winterswijk: wat weten we al?
- Werken met de Omgevingswet in Winterswijk
- Wat is daar voor nodig?

© Siebe Zwart

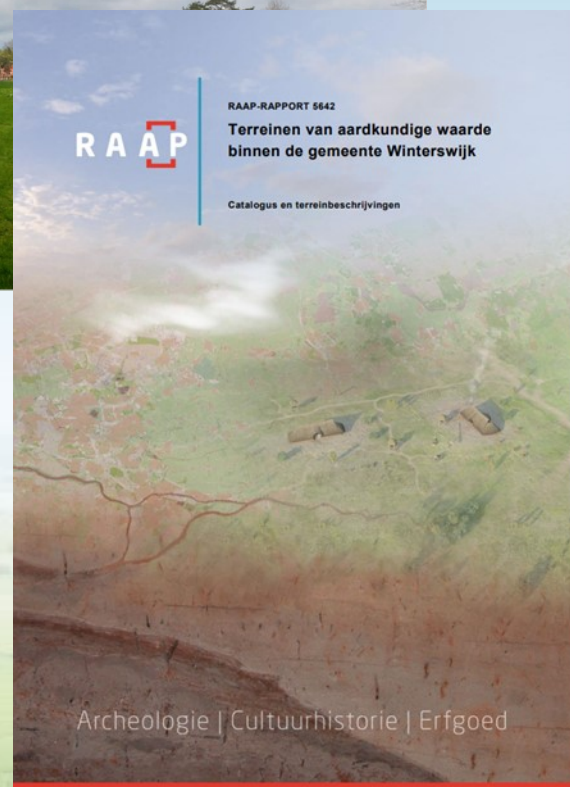
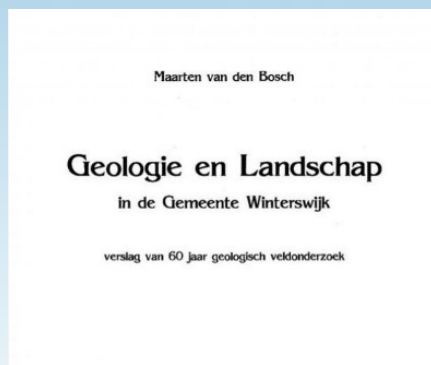
‘Kennisbasis’ erfgoed in Winterswijk

- Cultuurhistorische Atlas (2009) als publieksvertaling van een sectorale inventarisatie-, waarderings- en beleidskaarten
- Breed overzicht van de landschapsgeschiedenis en het erfgoed
- ca 2000 gedrukte exemplaren, snel uitverkocht
- Kaartmateriaal inmiddels gedateerd (methodisch en inhoudelijk)

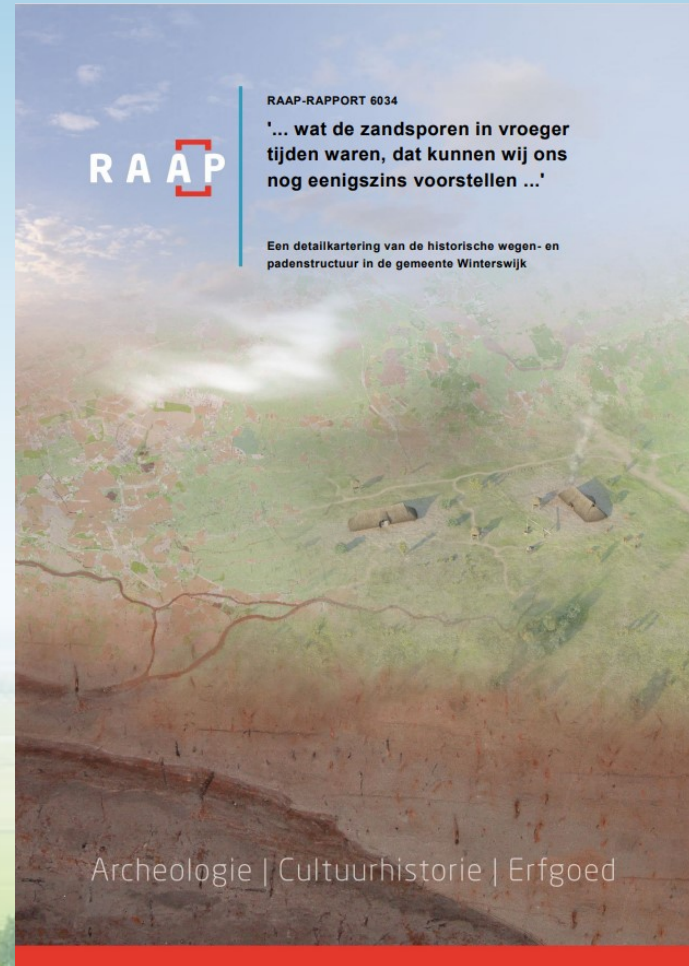
Daarnaast breed scala aan lokale thematische publicaties over m.n. aardkunde en cultuurhistorie: input voor erfgoedstudies

Verdieping: aardkundige waarden (2017, 2022)

Bundeling
kennis,
analyse en
selectie
aardkundige
waarden

Actualisatie en verdieping: cultuurhistorische waardenkaart (2018) en wegenproject (2022)

- Thematische verdieping landschapselementen
- Actualisatie landschapswaardering

Actualisatie en verdieping: archeologische verwachtingskaart (2020) en TAW's (2022)

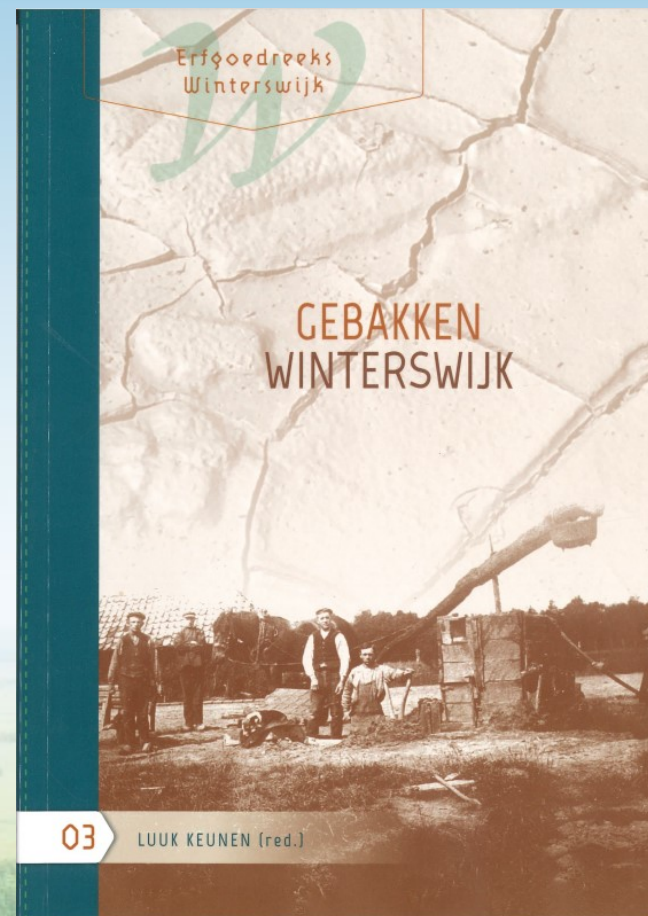
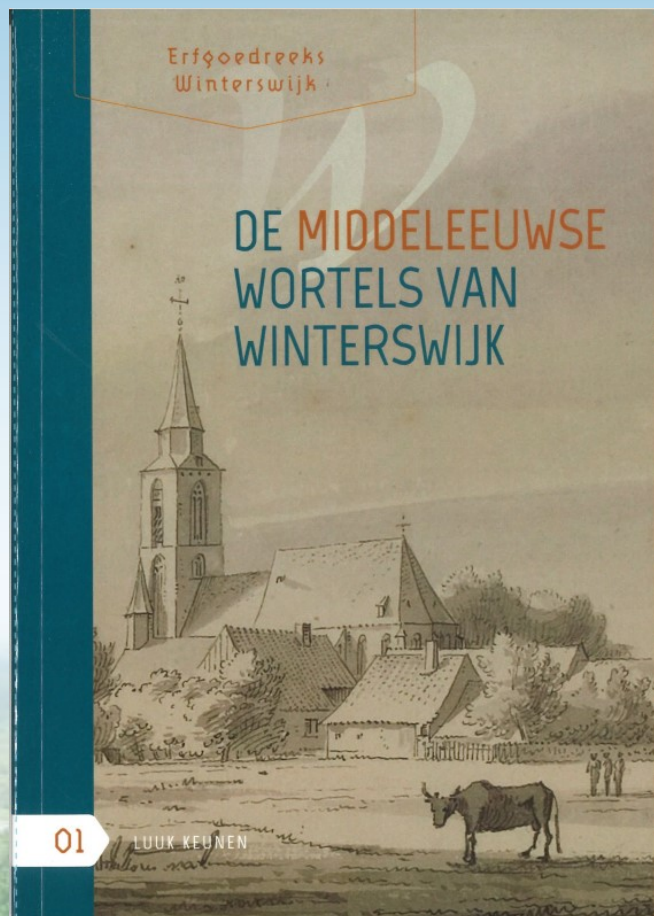
- Actualisatie waarden- en verwachtingskaart
- Verdieping t.a.v. middeleeuwse kern
- Selectie en beschrijving van archeologisch waardevolle terreinen

Thematische studies

- Forse sprong in kennis over de ontwikkeling van de middeleeuwse kern van Winterswijk en de veronderstelde 'gracht' die als een rode draad door vele opgravingen liep

Erfgoedreeks Winterswijk (2020-heden)

Delen 4 en 5
zijn in
voorbereiding!

- Enorme hoeveelheid analoge en digitale data
- Opgesteld voor verschillende doelen (AMZ, beleid, publieksbereik), niet altijd voor alle toepassingen bruikbaar
- Behoefte aan stroomlijning / trechtering van kennis richting Omgevingswet

Winterswijk en de Omgevingswet: definities

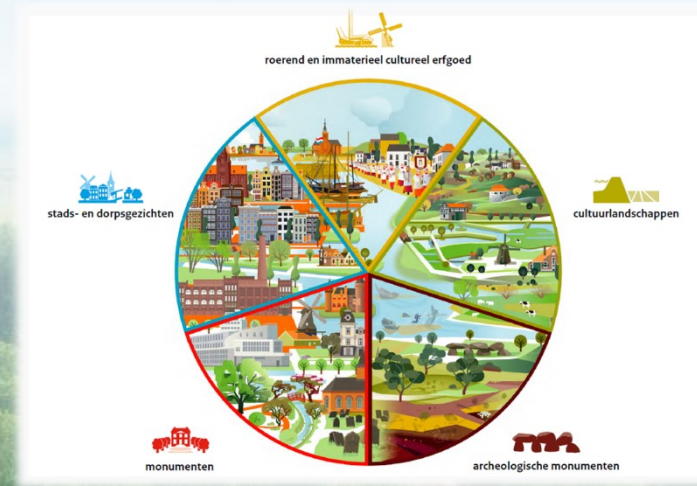
Erfgoedwet (art. 1.1):

“cultureel erfgoed: uit het verleden geërfde materiële en immateriële bronnen, in de loop van de tijd tot stand gebracht door de mens of ontstaan uit de wisselwerking tussen mens en omgeving, die mensen, onafhankelijk van het bezit ervan, identificeren als een weerspiegeling en uitdrukking van zich voortdurend ontwikkelende waarden, overtuigingen, kennis en tradities, en die aan hen en toekomstige generaties een referentiekader bieden”

“cultuurgood: roerende zaak die deel uitmaakt van cultureel erfgoed”

Invoeringswet Omgevingswet (art. 1.1, onder JO, punt 15):

*“cultureel erfgoed: **monumenten, archeologische monumenten, stads- en dorpsgezichten, cultuurlandschappen** en, voor zover dat voorwerp is of kan zijn van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties in het omgevingsplan, **ander cultureel erfgoed** als bedoeld in artikel 1.1 van de Erfgoedwet.”*

Winterswijk en de Omgevingswet: verplichtingen

Omgevingswet (art. 1.2, onder 2):

“De fysieke leefomgeving omvat in ieder geval:

<i>a) bouwwerken,</i>	<i>f) lucht,</i>
<i>b) infrastructuur,</i>	<i>g) landschappen,</i>
<i>c) watersystemen,</i>	<i>h) natuur,</i>
<i>d) water,</i>	<i>i) cultureel erfgoed,</i>
<i>e) bodem,</i>	<i>j) werelderfgoed.”</i>

Besluit kwaliteit leefomgeving, Nota van toelichting (art. 8.1.7.1):

*“Daarnaast worden de gemeenten via een instructieregel op grond van artikel 2.28, onder a, van de wet, door het Rijk **verplicht** om in het omgevingsplan rekening te houden met cultureel erfgoed. Daar vallen ook cultuurlandschappen onder.*

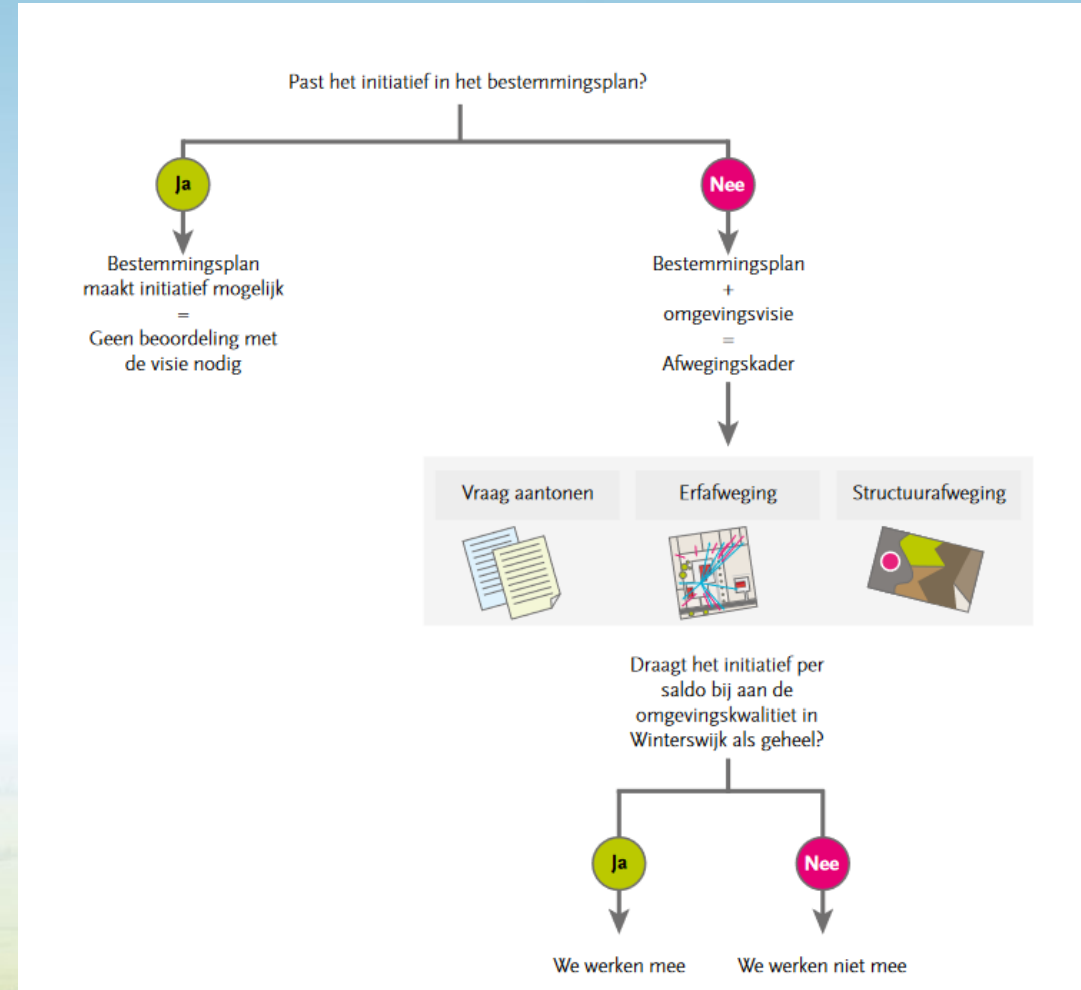
*De gemeenten zullen het **cultureel erfgoed moeten inventariseren** en waar nodig **bescherming moeten bieden** via het omgevingsplan. Zo kunnen ook (onderdelen van) cultuurlandschappen, zoals historische verkavelingsstructuren met houtsingels of landgoederen, via het omgevingsplan worden beschermd.”*

Winterswijk en de Omgevingswet: participatie

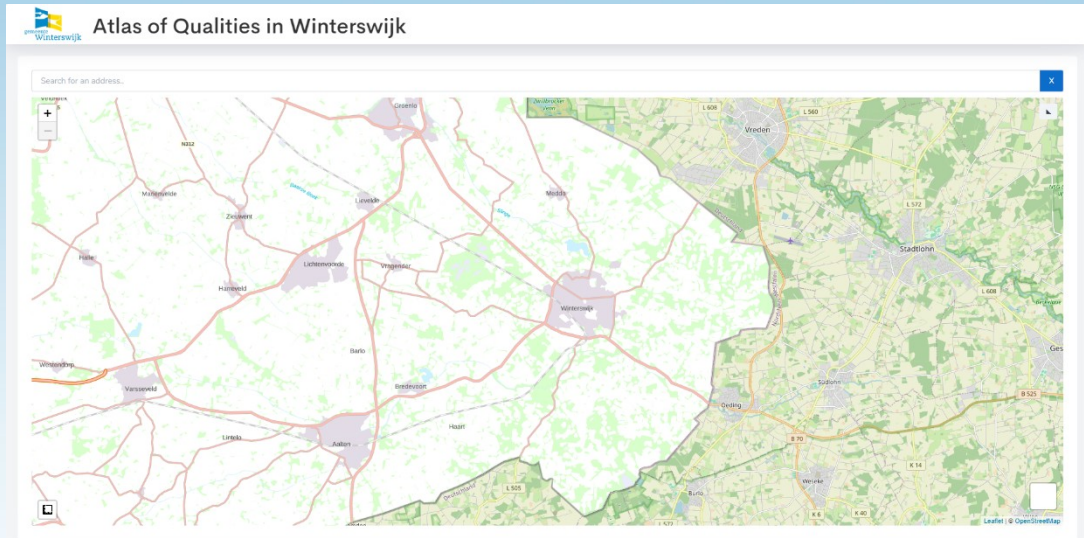
- Verdrag van Faro
 - Niet alleen meedoen, maar ook meebepalen.
 - Erfgoed als drager van verhalen, geschiedenis en identiteit (inclusiviteit, integraliteit).
 - Erfgoed is een onlosmakelijk onderdeel van de leefomgeving; er moeten verbanden worden gelegd met alle facetten van de samenleving.
- Omgevingswet art. 16.88 (uitgewerkt in het Omgevingsbesluit)
 - Burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties moeten hun belangen en ideeën in een vroeg stadium kunnen meegeven aan de overheid of initiatiefnemer, zodat deze belangen en ideeën volwaardig kunnen worden meegewogen.
- ‘Wet versterking participatie op decentraal niveau’
 - (26 okt. 2023 aangenomen door Tweede Kamer)
 - Participatieverordening verplicht: op welke wijze vindt wanneer participatie plaats?

De Winterswijkse aanpak: maatwerk en kwaliteit

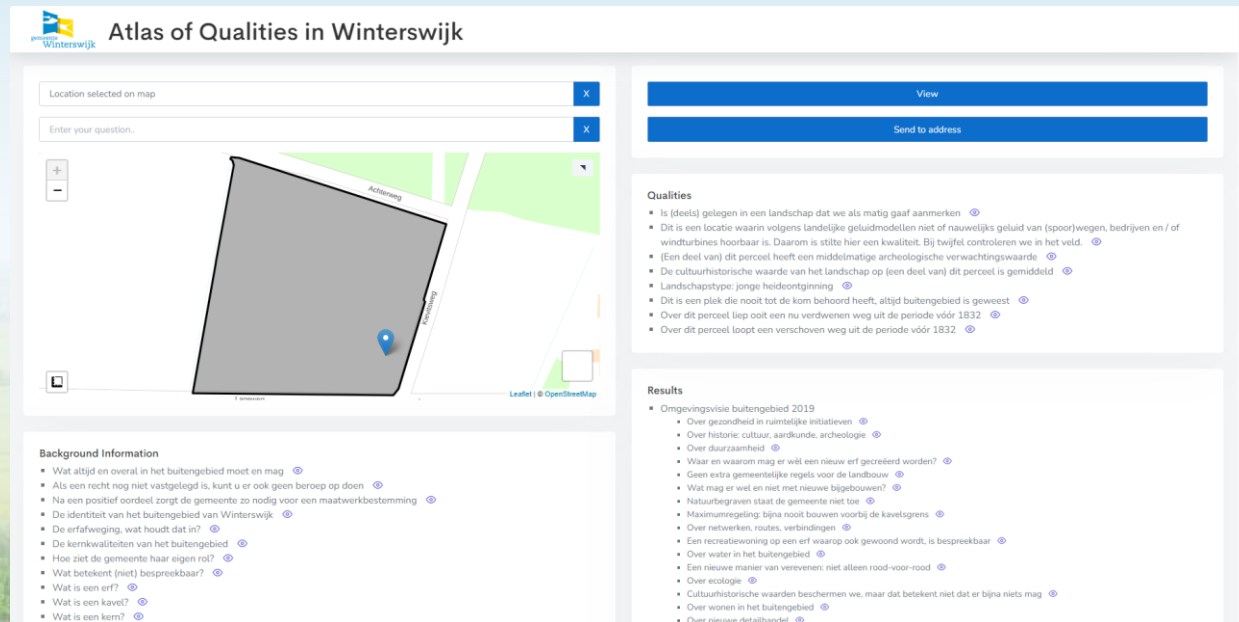
- Omgevingsvisie Buitengebied Winterswijk: nieuwe aanpak
- Wat kan en mag is afhankelijk van de kwaliteiten van de plek
- Atlas Omgevingskwaliteit en 'Cultuurhistorische Atlas' [en zijn actualisaties en detailleringen, LK] als informatiebron
- Erfafweging: beoordeling per erf of de omgevingskwaliteit per saldo toeneemt – met het erf (of het landgoed) als kern van de beoordeling
- Commissie Omgevingskwaliteit – met burgerlid en flexibele schil met verenigingen

Informatievoorziening: de Atlas Omgevingskwaliteit

- Voor elke plek oproepbaar:
 - Achtergrondinformatie
 - **Aanwezige kwaliteiten**
 - Geldende beleidsdocumenten

Welke informatie ontbreekt nog?

- Beleidsstukken hebben hun specifieke functies, maar zijn ter inspiratie niet altijd direct geschikt
- Getrapte aanpak:
 - Basisomschrijvingen van begrijpelijke deelgebieden, als 'kapstok' / identiteitsdrager
 - Detailanalyses op projectniveau
- Doel:
 - informeren van inwoners en initiatiefnemers
 - inspireren van ontwerpers en ontwikkelaar

Schaalniveau

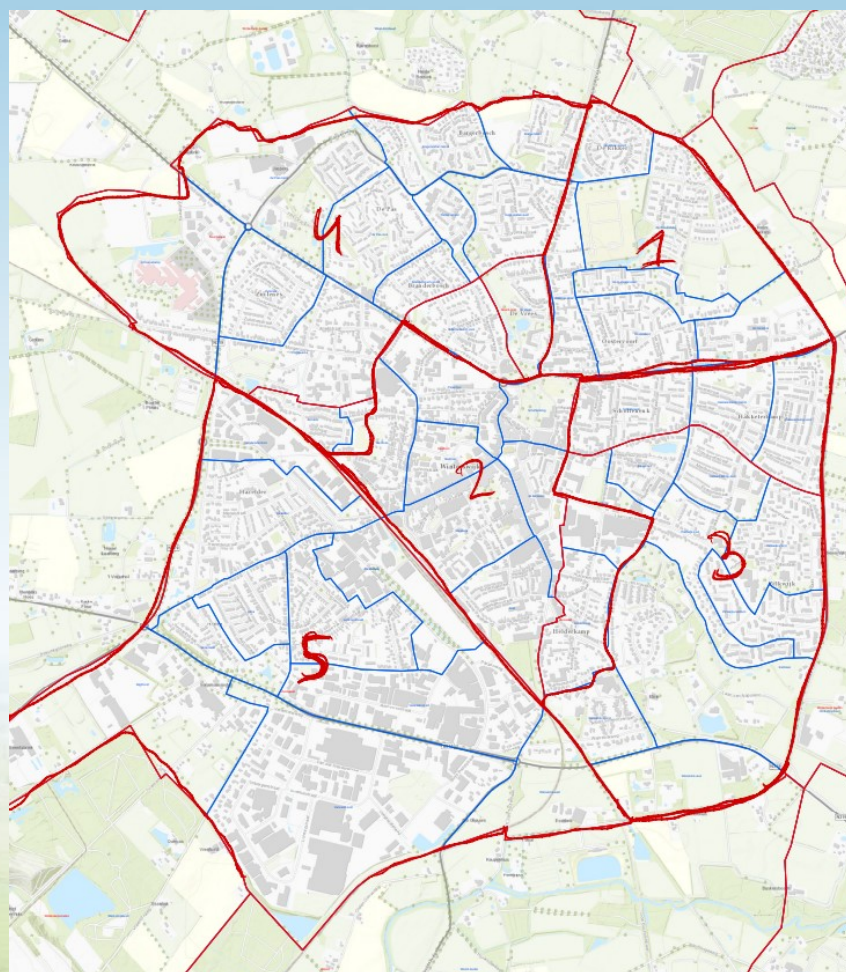
Gemeente

Buurtschap of wijk

Project

Project: 'De Verhalenfabriek'

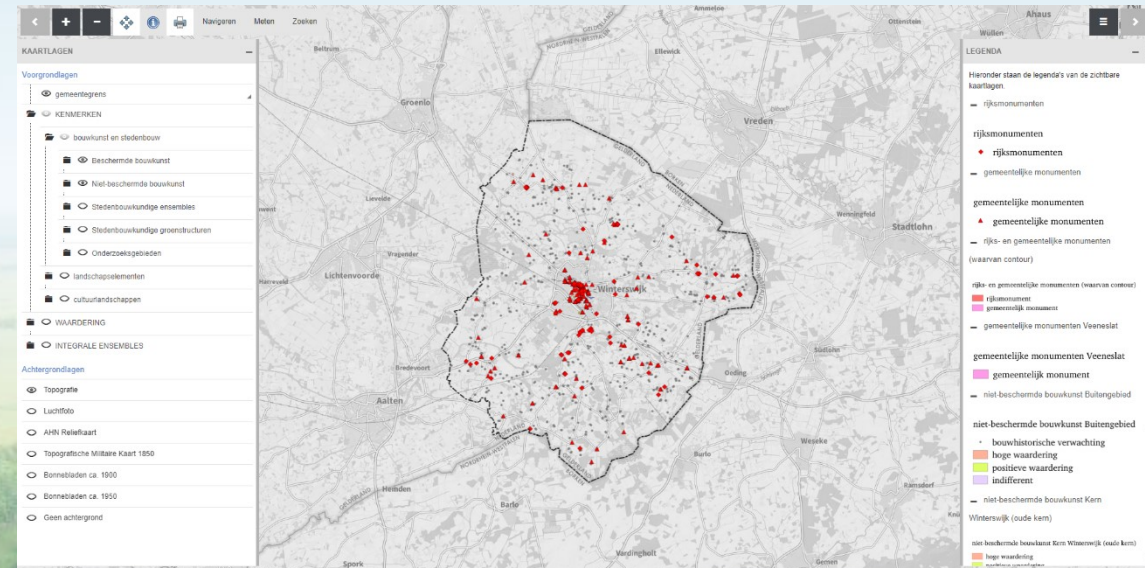
Basisomschrijvingen: heldere en interdisciplinaire opzet

- Werken met een vaste checklist / hoofdstukindeling
- Basisomschrijving bedoeld als hoofdingang / basiswerk voor een deelgebied
- Het verhaal van de plek ('landschapsbiografie')
- Beschrijving van de waardevolle gebieden, structuren en objecten
- Waardestelling op hoofdlijnen
- Kansen en bedreigingen
- Interdisciplinair:
 - Aardkunde
 - Archeologie
 - Historische geografie
 - Ecologie
 - Beperkt: immaterieel erfgoed
- Op basis van bestaand onderzoek, met verdieping waar nodig
- Er wordt óók gewerkt met lokaal geproduceerde literatuur; participatie vooral in verdieping c.q. op concrete plekken gedacht

Pilot basisomschrijving: Meddo

- Het Verhaal
- De webviewer als 'voorlopige voorziening', t.z.t. integratie in Atlas Omgevingskwaliteit

2 Verhaal van de plek.....	9
2.1 Het onderzoeksgebied	9
2.2 Landschapsecologie (biotiek en abiotiek)	10
2.3 De geschiedenis van Meddo	18
3 Historische ruimtelijke objecten en structuren	60
3.1 Terreinen van aardkundige waarde	60
3.2 Terreinen van archeologische waarde	62
3.3 Archeologische verwachting	66
3.4 Landschapstypen	66
3.5 Landschapselementen	73
3.6 Groen erfgoed	88
3.7 Ecologie	89
3.8 Erven	109
3.9 Stedenbouwkundige karakteristiek en concept	115
3.10 Wijken en buurten	115
3.11 Bebouwing	115
3.12 Infrastructuur	125
3.13 Zichtlijnen	125
3.14 Inrichting openbare ruimte	125
4 Waardering	127
4.1 Aardkunde	127
4.2 Archeologie	127
4.3 Cultuurlandschappen	130
4.4 Historische bouwkunst en stedenbouw	132
5 Kansen en bedreigingen	135
5.1 Aardkunde	135
5.2 Archeologie	135
5.3 Cultuurlandschappen	136
5.4 Ecologie	145
5.5 Historische bouwkunst en stedenbouw	150

Afdalen naar het projectniveau

- Straks een stevige verankering van initiatieven in het grotere, maar niet té grote verhaal > schaalniveaus
- Niet steeds het algemene verhaal opnieuw vertellen, maar als vertrekpunt gebruiken
- Verhalen van de plek zelf vangen
- Vertaling van basisomschrijving en beschikbare kennis naar kwaliteiten van de plek
- Bij grotere ontwikkelingen: studies als tussenstap naar nieuw ontwerp

CULTUURHISTORISCHE ANALYSE

Wijk De Pas
Gemeente Winterswijk

CONCEPT

Onderzoek i.o.v. de gemeente Winterswijk, september 2018

MONUMENTEN
ADVIES
BUREAU

Einddoel: koesteren en versterken van de fysieke leefomgeving, voor inwoners en bezoekers!